

LIDOVÁ PÍSEŇ V DIGITÁLNÍM VĚKU

Irena Příbylová

Desáté výročí hudebního kolokvia v Náměšti nad Oslavou je výbornou příležitostí k rekapitulaci toho, jak se v uplynulých letech změnil přístup veřejnosti k lidové písni a lidové hudbě a jak tomuto dění pomáhá digitalizace. Zatímco v roce 2003, na prvním kolokviu, jsme mluvili o vztahu postmoderní doby, world music a lidové hudby, dnes mne zajímá doba post-postmoderní, post-industriální nebo také digitální; v této souvislosti lidová hudba tentokrát v Anglii. Pohled zahraničního pozorovatele, i když mi neumožňuje chápat všechny souvislosti, mi přesto poskytuje dostatečnou informaci o aktivitách nevládních institucí, státem podporovaných agentur, škol všech typů, médií, vydavatelství, agentur či konkrétních hudebních seskupení. Na vybraných příkladech chci ukázat provázanost současného přístupu k hudbě s tradičními kořeny, zároveň doufám, že některé aktivity mohou inspirovat i nás v českých zemích.

Jedním z mezníků oddělujících starou a novou éru je digitalizace. Mladá generace vyrůstající v 90. letech 20. století, nebo narozená v této době, bude k lidové hudbě přistupovat jinak než generace předchozí. Jak ovlivní digitální doba lidovou píseň? A jak se změní encyklopedie? Co se do encyklopedie vejde, či nevejde?

Začneme krátkým výletem do historie internetu. U nás, stejně jako ve světě, byla začátkem 90. let 20. století první internetová spojení především záležitostí vysokých škol. Český internet funguje od roku 1992 (Krčmář 2012). Webové stránky, dnes náš každodenní pomocník, se začaly opatrně používat od poloviny 90. let. Agentura ve Velké Británii, která si webové stránky evidovala, uvedla v prvním roce sčítání (1995), celkem osmnáct tisíc webových stránek ve světě (Walton 2006). Během následujícího desetiletí už zaznamenala ohromný nárůst a je logické, že mezi padesáti milióny webových stránek v roce 2004 byly i stránky zaměřené na hudbu. Stačí zalistovat ve sbornících z kolokvia v Náměšti a nárůst práce s digitálními zdroji vidíme i na našem příkladu. Zatímco v prvním ročníku kolokvia v roce 2003 na web odkazovaly dvě poznámky ve sborníku¹ a v adresáři se uváděly jen poštovní adresy, v druhém ročníku, v roce 2005, už mají všichni přispěvatelé emailovou

adresu, někteří i vlastní webové stránky a odkazy na web najdeme ve třetině příspěvků (srov. Pavlicová–Příbylová 2005). V současnosti slouží internet nejen ke komunikaci a informování, ale také k uskladňování a zpřístupňování nejrůznějších materiálů. Díky tomu jsme například v anglicky mluvícím světě svědky nárůstu zájmu o lidovou píseň.

Mluvíme-li o obrodě, oživení zájmu o lidovou píseň v anglicky mluvícím světě, použijeme k tomu i u nás známý anglický termín *folk song revival*. Tento konkrétní termín se začal uplatňovat v 60. letech 20. století. Pod jeho vlivem jsme u nás začali používat termíny folk, folkař, folkový. V češtině tak nemáme problém rozlišit lidového zpěváka od folkaře a lidovou písničku od folkové. V anglicky mluvících zemích to mají složitější. Ať je to, kdo je to, základ jeho popisu se odvíjí od slovíčka *folk* (lidový) a dodnes s tím mají problémy.

Situace se tam vyhroutil v 90. letech minulého století, v době, kdy účastníci folkového revivalu 60. let začali pomalu odcházet do důchodu a lidových písní se v anglicky mluvícím světě chopila nastupující mladá generace. Po počátečním váhání se začalo v souvislosti s nově oživenou lidovou písničkou používat v angličtině slovíčko *traditional* (tradiční), případně *roots* (vztahující se ke kořenům). V USA se začalo mluvit o nových tradicionalistech a pro americkou písničku s tradičními kořeny se začal razit termín *Americana*. Ve Velké Británii se už dříve objevil hudební časopis *Folk Roots* (dnes *fRoots*).³ Než se pojmosloví ustálilo, začali se folkaři a folkové skupiny označovat doplňujícími výrazy *contemporary* (současný), *modern* (moderní), či dokonce *electric* (elektrický) a k opačnému pólu se přidávalo slovíčko *roots* (kořeny) nebo *traditional* (tradiční).

V novém tisíciletí je jasné, že v souvislosti s lidovou písní a minulostí se v angličtině použije spojení *folk + tradition*; při přesahu do současnosti, ať už jde o náš folk či folklorismus, to bude *folk + contemporary*. Tak například prestižní britské hudební vydavatelství Topic Records⁴

1. Bernard Garaj, www.jejdruzina.sk; Irena Příbylová, www.frootsmag.com. Celý sborník srov. Příbylová – Uhlíková 2003.

2. Srov. Pavlicová – Příbylová 2005.

3. V tiráži papírové verze časopisu z července 2013 je uveden 35. ročník.

4. Detaily srov. www.topicrecords.co.uk.

(založené 1939) dnes na svých webových stránkách popisuje svou produkci jako *traditional and contemporary folk from the British Isles*, což zahrnuje tradiční i současnou lidovou píseň z Britských ostrovů. V katalogu Topic Records najdeme jak klasické nahrávky lidových zpěváků z regionů, tak nahrávky zpěváků a muzikantů, kteří z tradice vycházejí, ale i úplně nové folkové písničky. Co se týká digitalizace, Topic Records nabízejí nově těm, kteří si prostřednictvím webových stránek koupí nahrávku z jejich sedmdesátiletého archivu, také ke stažení digitální verzi obalu původního elpíčka.

Internet je ve své podstatě velice demokratický. Nabízí prostor všem – nejen společnostem či skupinám, ale také jednotlivcům. Ukázkovým příkladem osobní iniciativy ve spojitosti s lidovou písní a internetem byl v roce 2010/2011 projekt zpěváka Jona Bodena⁵ s názvem *A Folk Song A Day* (Denně jedna lidová písnička). Na stejnojmenných webových stránkách⁶ našel zájemce denně jednu tradiční píseň, kterou Jon zazpíval, osobně na web „zavěsil“ a také okomentoval. Projekt trval celých 365 dní. Cílem projektu bylo „podpořit umění společenského (nebo komunitního) zpívání“ (viz pozn. 6). Projekt měl ohromný ohlas. Rozhodně přispěl k obrodě zájmu o lidovou píseň a tradiční kořeny mezi mladou generací.

Přestože to je úctyhodný počín (a Jon Boden sbírá síly k možnému pokračování projektu), v podobných aktivitách spojených s digitalizací vede zřejmě ve Velké Británii jedna anglická organizace. Je známá pod zkratkou EFDSS, plným jménem *English Folk Dance and Song Society*⁷ (Anglická společnost lidového tance a písňe). Její historie sahá do posledního desetiletí 19. století. Původně dvě specializovaná zájmová sdružení se spojila v jeden celek v roce 1932. Dva významné zakladatele společnosti dnes najdeme zvěčněné v souvislosti s londýnským sídlem společnosti ve čtvrti Camden Town. Budova má jméno Cecil Sharp House a uvnitř můžeme navštívit mimo jiné knihovnu Ralpa Vaughana Williamse.

5. Jon Boden, zpěvák, hudebník, mj. vedoucí osobnost britské skupiny Bellowhead, hrál v roce 2006 na Folkových prázdninách v Náměšti nad Oslavou a jako host diskusního odpoledne našeho hudebního kolokvia mluvil o svém vztahu k lidové písni a tradici.

6. Srov. <<http://www.afolksongaday.com>>.

7. Detaily srov. <www.efdss.org>.

*Malcolm Taylor (sedící) na svém pracovišti v knihovně Vaughana Williamse.
Foto Irena Příbylová 2013.*

Knihovnu řídí Malcolm Taylor. Pro EFDSS pracuje už více než tři desetiletí. To on měl ten úžasný nápad, že digitalizace pomůže dostat anglické lidové písničky z archivů zpátky k lidem. Podle jeho slov⁸ měla EFDSS v devadesátých letech minulého století problémy – málo peněz na činnost, málo zájemců, omezený prostor pro práci se sbírkami. Už to vypadalo, že stoletá organizace bude pracovat jen ze setrvačnosti. S nástupem internetu a digitalizací se však prostor pro práci se sbírkami rozšířil. Cesta od myšlenky vyřčené v hospůdce u piva až ke spuštění prvního projektu trvala řadu let, nejvíce úsilí si vyžádalo shánění financí. Prvních šest rukopisných sbírek písní a tanců z archivů knihovny Vaughana Williamse v Domě Cecila Sharpa se začalo digitalizovat v roce 2007⁹ s finanční pomocí britské loterie. Úspěšný výsledek pilotní

8. Osobní rozhovor s autorkou 7. 11. 2013, Cecil Sharp House, Londýn.

9. Srov. <www.efdss.org/efdss-about-us/history>.

Obal CD *The Full English*.

akce, která je známá jako *Take 6* [Ber 6], otevřel cestu k digitalizaci dalších anglických národních rukopisných sbírek.

V červnu 2013 byl nakonec slavnostně zpřístupněn *The Full English Digital Archive*¹⁰ (Úplný anglický digitální archiv). Webové stránky umožňují návštěvníkům z celého světa zadarmo listovat dvanácti významnými rukopisnými sbírkami z období před první světovou válkou. Najdeme tu rukopisy, poznámky, dopisy, notové záznamy, slova písniček anglické tradiční hudby, melodie, popisy tanců a s nimi spojených zvyků. Co se dřív opatrně vydávalo v úředních hodinách ze zaprášených krabic, to máme před sebou na obrazovce počítače, všechny sesbírané varianty jedné písně či taneční melodie vedle sebe, z různých zdrojů i s komentářem. Zpracování výsledných 58 400 archivních položek bylo z velké části umožněno díky grantu britské loterie (Heritage Lottery Fund daroval 585 400 liber, detaily viz pozn. 7) a podpoře dalších donátorů. „Zpřístupnění záznamů o našem společném dědictví se stane neocenitelným zdrojem pro ohromné množství lidí, kteří by se jinak k těmto informacím nikdy nedostali,“ píše se na webových stránkách projektu.¹¹

10. Srov. <www.efdss.org/efdss-the-full-english>.

11. „The Full English: available now. The world's biggest free digital archive of English traditional folk music and dance tunes.“ *Vaughan Williams Memorial Library* [online] [cit. 9.10.2013]. Dostupné z: <<http://www.vwml.org/vwml-projects/vwml-the-full-english>>.

Píseň z bookletu CD The Full English.

Archivy jsou přístupné, u počítače sedíme každý sám – jak se však písničky dostanou k lidem doopravdy, naživo? Jak dokážeme, že jsou i dnes životaschopné, že nejsou jen záležitostí minulosti? Na to vymysleli v EFDSS několik dalších projektů. Jeden z nich vedla zpěvačka Fay Hieldová (jinak též lektorka etnomuzikologie z Univerzity v Sheffieldu). Vytipovala si z archivů Full English několik písniček od konkrétních sběratelů a s partou vybraných muzikantů a zpěváků jim dali novou podobu. Nebáli se smíchat několik verzí jedné písně dohromady, připsat novou sloku, změnit aranžmá. Chtěli, aby písničky oslovily současné posluchače, aby jim řekly něco zajímavého o době a místě vzniku, o tom, kdo, proč a kdy je sbíral, a nakonec aby taky mluvily za své současné interprety. Hudební program z anglických archivů zazněl naživo při spuštění webových stránek červnu 2013, v listopadu 2013 vyšlo CD.¹² To už hudební sdružení s názvem The Full English jezdilo se svým repertoárem po anglickém venkově, přičemž nejprve zamířilo do míst, odkud jimi zpracované písně pocházely. Zároveň se v jednotlivých regionech konaly odborné přednášky pro veřejnost o místní lidové písni¹³ (jako součást

12. CD The Full English (2013). Srov. <www.topicrecords.co.uk, www.fayhield.com>.

13. Webové stránky EFDSS uvádějí aktuální data přednášek pro sezónu 2013 v rubrice What's On pod hlavičkou Folk Song in England Study Day: Steve Roud with Julia Bishop.

Obal CD Cecil Sharp Project 2011.

jiného projektu) a prostřednictvím dalšího, vzdělávacího projektu¹⁴ se školní děti učily písničky z archivů a daného regionu. Dohromady je to opravdu neuvěřitelně propracovaný způsob jak spojit tradici a současnost, mladší a starší generaci, archivy a živou podobu písně, jak píseň vnímat v procesu učení a předvádění v konkrétní komunitě.

Během doby do spuštění úplných webových archivů rozpracovávali v EFDSS řadu dalších nápadů. Od roku 2011 jsou na webových stránkách společnosti přístupné americké deníky sběratele Cecilia Sharpa z let 1915–1918.¹⁵ Všechny 388 stránek vidíme jak v rukopisné podobě, tak přepsané na počítači. Pro rychlé hledání si na časové ose můžeme nastavit kterýkoli den. Společnosti se dokonce podařilo dohledat a zveřejnit fotografie Sharpových informátorů jak z USA, tak z Velké Británie (deníky si Sharp vedl v USA, ale už ne doma). Hudebně oživit Sharpovo dědictví se povedlo projektu, na němž spolupracovali díky rezidenčnímu pobytu američtí a angličtí hudebníci a zpěváci. Výsledek můžeme slyšet na CD a vidět na DVD na albu *Cecil Sharp Project 2011* (ve spolupráci s EFDSS vydal Shrewsbury Folk Festival). Jsou to jak nové úpravy starých písniček, které Sharp nasbíral v Americe, tak nově napsané písničky o Sharpovi a jeho životě.

14. Srov. <<http://www.efdss.org/efdss-education>>.

15. „Browse Cecil Sharp’s diaries.“ English Folk Dance and Song Society [online] [cit. 22. 7. 2013]. Dostupné z: <library.efdss.org/cgi-bin/sharpdiares.cgi>.

Cecil Sharp House v Londýně. Foto Irena Příbylová 2013.

Mladí autoři si z veličiny Sharpova formátu nic nedělají – slyšíme např. s nadsázkou komentovat sběratelovo vegetariánství či jeho vztah se sekretářkou. Velice působivá je jedna ze závěrečných písní (*Ghost of Songs*, autor Neil Pearson), v níž zpěváci recitují do melodie písně jména všech sběratelových informátorů a názvy písní, které Sharpovi tyto lidé za zapadlých Appalačských hor zpívali.

Jsou věci, které se do encyklopedií nevejdou, protože jsou moc současné, ještě nehotové, ve vývoji. Anebo proto, že jsou pomíjivé. Digitální věk není konec encyklopedií. Digitalizace a internet nám zprostředkovávají písně, které v dávné době industrializace zmizely ze světa, které se sběratelé 19. a 20. století snažili zachránit. Cecil Sharp by se divil, jak jsou tyto písně v době post-industriální živé.

Literatura:

- Browse Cecil Sharp's diaries. "English Folk Dance and Song Society [online] [cit. 22. 7. 2013]. Dostupné z: <library.efdss.org/cgi-bin/sharpdiaaries.cgi>.
- Krčmář, Petr 2012: „Český internet včera oslavil dvacáté výročí.“ *Root.cz* [online] [cit. 9. 10. 2013]. Dostupné z: <<http://www.root.cz/clanky/prvni-kroky-ceskoslovenskeho-internetu/>>.
- Pavlicová, Martina – Příbylová, Irena (eds.) 2005: *Od východu na západ a západu na východ / From the East to the West and from the West to the East*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko.
- Příbylová, Irena – Uhlíková Lucie (eds.) 2003: *Od folkloru k world music / From Folklore to World Music*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko.
- Walton, Marsha 2006. „Web reaches new milestone: 100 million sites.“ *CNN.com international* [online] [cit. 9. 10. 2013]. Dostupné z: <<http://edition.cnn.com/2006/TECH/internet/11/01/100millionwebsites/>>.

Folk Song in the Digital Age

The last decade saw not only the establishing of the musical colloquy in Náměšť nad Oslavou, but also dramatic changes in technology. In her paper, the author shortly comments on the early days of the Internet, and on the recent development and understanding of the term folk song. On this background, she shows how digitalization and the Internet contributed to the revival of folk song at the beginning of the millennium in England. The examples used include Topic Records, A Folk Song a Day project, various projects by the EFDSS such as Take 6, Cecil Sharp's Appalachian Diaries, and The Full English, and their extension in CDs and live acts.

Key words: Digital age; folk song; traditional song; contemporary song; EFDSS; Cecil Sharp; Malcolm Taylor; the Full English.